

Drs. Antonetta G.M. (Tedje) van Asseldonk
Etnobotanisch en etnoveterinair consulent,
asseldonk@ethnobotany.nl

Reactie op de internetconsultatie:

Wijziging van Warenwetregelgeving in verband met de aanwijzing van schadelijke stoffen in voedingssupplementen en kruidenpreparaten.

Beek/Varsi, 18 maart 2024.

L.s., in het bijzonder de koning, de minister van VWS, haar staatssecretarissen en de secretaris-generaal van VWS,

Vanuit de etnobotanie wil ik graag reageren op de bestaande regeling en de door u voorgestelde wijzigingen. Het gaat mij daarbij om de kruiden (planten), ik ben geen expert op het gebied van vitaminen- en mineralensupplementen.

Overall ter wereld vormen geneeskruiden en specerijen (1) een waardevol cultureel bezit, niet in de laatste plaats omdat de bevolking hier op kan terugvallen in geval van oorlog en logistieke rampen. Kruiden zijn 'het zout in de pap' van de gastronomie en de ruggengraat van de complementaire en volksgeneeskunde. De overheid dient respectvol en zorgvuldig met deze erfenis om te gaan. In al uw teksten mis ik helaas dit besef.

1. N.a.v. uw intro ('In het kort')

1.A. 'Ze mogen geen stoffen bevatten die schadelijk voor de gezondheid kunnen zijn.' Het veilig consumeren van een voedingsmiddel is niet uitsluitend afhankelijk van de aanwezigheid van 'schadelijke stoffen'. Elke stof is een (potentieel) gif, en de giftigheid hangt af van de dosis, zei Paracelsus al. En zo is het. Mensen kunnen zelfmoord plegen met keukenzout; zelfs water kan niet onbepaald genuttigd worden. Nootmuskaat wordt verkocht in verpakkingen met een dodelijke (500 gram) dosis (LD 50 = 5 g/kg lichaamsgewicht) en zo kunnen nog vele voorbeelden gegeven worden. Van de vergiftigingen met nootmuskaat is 70% bedoeld, dwz er is sprake van hallucinogeen gebruik (2). Dat er in Nederland geen doden te betreuren zijn, komt doordat Nederlanders vrij goed weten hoe dit kruid wel (en niet) te gebruiken. In de geschiedenis hebben we gezien hoe, tijdens de eerste teelten van tomaten en aardappelen uit Zuid-Amerika, mensen in Europa vergiftigd zijn die het loof hiervan aten.

1.B. 'Er zijn reeds stoffen verboden (...) op basis van wetenschappelijke beoordelingen'. Bedoeld wordt hier: op basis van toxicologisch gericht literatuuronderzoek. En deze wet, ook de huidige versie, beoogt planten te verbieden die gevaarlijk zijn ten gevolge van een 'schadelijke stof'. Wat mij stoort, ook in de huidige lijst, is deze wijze van beoordelen van planten. Het is niet moeilijk om in planten die een farmacologisch effect beogen, zoals dat bij geneesplanten het geval is, een of enkele stoffen aan te wijzen die toxisch zijn. Juist die (milde) toxiciteit is vaak de bedoeling van het gebruik. Een dagelijks voorbeeld hiervan is koffie (en ook thee en cacao). Deze stoffen hebben een opwekkende werking, dus een activerend effect op het zenuwstelsel. Neemt iemand hier erg veel van, dan loop je het risico op slapeloosheid of zelfs op een hartaanval. We hebben hier voorbeelden van gezien en dit heeft geleid tot een maximum aan cafeïne in drankjes als Red Bull. Maar toch niet tot een totaal verbod op het verkopen en gebruiken van koffie, thee of chocolade.

2. N.a.v. de huidige regelgeving

2.A. Een voorbeeld. Dit betreft de onderbouwing door het RIVM (verbod op de mosterdplant, *Brassica nigra*) in 2009 (3).

"*Brassica nigra* bevat 1-5 % glucosinolaten, met name sinigrine. Glucosinolaten komen voor in de wortels en groene plantendelen van *Brassica nigra*, maar vooral in de mosterdzaden (...) Mosterdolie wordt verkregen door het persen van mosterdzaden. Contact met water leidt

vervolgens tot het vrijkomen van allylthiocyanaat door bovengenoemde omzetting van glucosinolaten. Het is niet aangegeven hoeveel glucosinolaten mosterdolie bevat. Door stoomdestillatie wordt uit mosterdolie een vluchtige olie verkregen die ongeveer 92 % allylthiocyanaat bevat." (Dit moet zijn circa 70%; maar deze vluchtige olie is wel gevaarlijk en dient te zijn voorzien van veel veiligheidsvoorschriften, TvA). (4)

Vervolgens wordt, na een uitgebreide opsomming van (volks)geneeskundige toepassingen van mosterdolie en mosterdzaad, ingezoomd op de toxicologie van allylthiocyanaat. Er wordt afgesloten met: "Inademing van allylthiocyanaat kan leiden tot luchtwegirritaties en mogelijk longoedeem. De mosterddamp is irriterend voor de conjunctiva en traanopwekkend. In zeer ernstige gevallen kan coma en verlamming van ademhaling en hartslag optreden, maar intoxicatie is zelden letaal." Kortom, er wordt steeds gesproken over het zaad, waarin zich de gevaarlijke stoffen concentreren. In feite is er vooral sprake van gevaar in de vluchtige olie, hieruit gewonnen. Maar juist dit zaad wordt uitgezonderd van het verbod op deze plant.

Indien u glucosinolaten (mosterdolieglycosiden) en hieruit gevormde allylthiocyanaten in elke dosis ziet als schadelijk, dan worden een heleboel voedingsmiddelen, zoals radijs, rettich, tuinkers, wasabi, spruitjes en vele andere kruisbloemigen 'verdacht'. Gezond verstand en ervaring zeggen ons dat dit niet de weg is om te gaan.

Indien u op basis van de glucosinolaten de mosterdplant wilt verbieden, maar het deel van de plant uitzondert dat het hoogste gehalte heeft aan deze stoffen (namelijk het zaad), dan bent u heel inconsequent. Ik kan zeker meegaan in beperkingen inzake (opgezuiverd of gesynthetiseerd) allylthiocyanaat. Maar mijn probleem is dit: een plant, die nooit enig gevaar of probleem veroorzaakte, is al 24 jaar lang verboden in Nederland, maar het zaad, het deel dat de meeste 'gevaarlijke stoffen' bevat niet. En de warenwet voorziet niet in een manier om dit vreemde verbod te corrigeren.

2.B. Het *Brassica nigra* voorbeeld uit 2.A. (met andere planten te herhalen) dient ter illustratie van mijn bezwaar tegen zowel de oude als de nieuwe wet: waar kan iemand, die zich ten onrechte benadeeld voelt, terecht? De lijst verboden planten wordt alsmaar langer vanuit een toxicologische tunnelvisie en er lijkt geen weg terug te zijn, omdat er geen breed samengestelde commissie is die deze verboden evalueert. Daarbij dienen reële risico's in de praktijk leidend te zijn, niet alleen de literatuur omtrent bepaalde inhoudsstoffen. De naam van een plant zegt niets, zonder de details van de toepassing: plantdeel, bereiding, toedieningsvorm, specifieke combinaties, en de praktische ervaringen in het gebruik. Het is onzin om op deze manier planten te verbieden, want het is vanuit elke plant mogelijk een onschadelijk (denk aan een homeopatische verdunning) of een schadelijk preparaat te maken. Men kan wel eisen stellen aan de bereiding.

3. N.a.v. het beleidskompasformulier

3.A. Hulpvragen: belanghebbenden en kennisdragers.

Meer dan 50% van de Nederlanders gebruikt kruiden/voedingssupplementen. Terecht worden hier dan ook de consumenten genoemd. Echter, zij gebruiken deze producten vaak op advies van zorgverleners in de complementaire zorg en drogisten. Dit zijn, evenals herboristen, de grote afwezigen in uw opsomming, terwijl daar toch de meeste praktische expertise zit. Overigens spreekt uit uw tekst vooral de vraag vanuit het NVWA om meer gemak in de handhaving. Dit is geen goede basis voor wetgeving die het algemeen belang moet dienen.

3.B. Wat is het probleem?

Er komt in de supplementensector schade door gebruik van preparaten voor. Hierbij dient onderscheid gemaakt te worden tussen de bewuste keus voor schade (bij roesmiddelen, zelfmoordpogingen, en in bepaalde gevallen ook bij afslankmiddelen en sportsupplementen) en ongelukken. Dit laatste komt zelden voor bij de klassieke kruidenthee; daar vormen bulk en smaak (en eventueel braken) een natuurlijke barrière tegen ernstige ongelukken als iemand zich eens te buiten is gegaan aan slecht samengestelde kruidenthees. Daarentegen is het wel mogelijk om de hoeveelheid werkzame stoffen in een dagdosis flink op te voeren, bijvoorbeeld met een specifieke extractievloeistof, terwijl door de toedieningsvorm van bijvoorbeeld gevriesdroogd materiaal in een (eventueel zelfs maagsap resistente) capsule de hierboven genoemde barrière niet meer bestaat. Met name in de wereld van afslankmiddelen, pijnstillers, prestatieverhogers en potentiële

roesverwekkers komt dit voor. Overdosering en vervalsingen liggen dan op de loer. Maar een wet, die diverse plantensoorten verbiedt, is daar geen oplossing voor.

Laten we vooral ook dit probleem in proportie zien. De vergiftigingen in Nederland worden vooral veroorzaakt door medicijnen (47%), op de tweede plaats door huishoudmiddelen (15%) en daarna komen voeding, genotsmiddelen en voedingssupplementen, waarbij met name vitamines, (sport)stimulerende stoffen en melatonine, en pas heel erg achteraan enkele kruiden een rol spelen (NVIC). Lareb heeft jaarlijks zo'n 30.000 meldingen (afgezien van een zelfde aantal door vaccinaties, mn covid), waarvan er circa 130 over warenwetproducten gaan. Multivitaminen zijn daarvan de bulk, op grote afstand gevolgd door rode gist, en met andere kruiden zijn er incidenten (met veel media-aandacht). De schade is zelden ernstig of onomkeerbaar. Vaak is niet het kruid zelf het probleem maar een vervuiling of vervalsing met andere zaken (zoals ook andere planten of -stoffen). Dan is er een kwaliteitsprobleem, geen probleem met de betreffende plantensoort. Minister van Ark gaf aan (5) dat er veel supplementenbedrijven zijn die zich niet aan de HACCP richtlijnen houden en dat de toezichtscapaciteit van de NVWA te klein is. Een lijst met planten doet niets aan het eerste en weinig aan het tweede probleem. Dat iemand allergisch is voor iets, kan nooit helemaal voorkomen worden. Indien de overheid zich laat bijstaan door een bereidwillig veld, dat ook alle belang heeft bij een betrouwbare markt, dan verdwijnen de kwaliteitsproblemen door gezamenlijk gekozen oplossingen. Tot nu toe is dat niet het geval en is de houding van de overheid richting het veld vooral afhoudend, en overheerst wederzijds wantrouwen. In de gepubliceerde conceptregeling uit zich het gemis aan contact met het praktische werkveld onder meer door vreemde formuleringen zoals: maximaal 40 mg zilverkaars (Wat dan? Vers? Droog? Extract? Standaardisering?). Dit zal problemen rond de handhaving niet oplossen.

Het idee was (in (5)) dat de bijlage van art 8 uit de EU verordening 1925/2006 steeds meer uitgebreid gaat worden. Op de EU site is de betreffende bijlage op dit moment leeg. Het Europees gerechtshof heeft recent geoordeeld dat de toevoeging van bepaalde planten (*Aloe vera*) hier onrechtmatig was gebeurd (6). Onder meer was de proportionaliteit van de maatregel een argument. Ook in de Nederlandse warenwetregeling van kruiden, zowel oud als nieuw, is de proportionaliteit ver te zoeken. Het is zorgwekkend dat er door een ministeriële beschikking lijsten worden gemaakt zonder overleg met de sectoren. De wetenschappelijke beoordelingen vanuit het RIVM beginnen al te vaak met: geen vergiftigingen gemeld, om dan vervolgens wat toxische inhoudsstoffen van planten vanuit de literatuur op te sommen. Stoffen die, indien geïsoleerd en sterk gedoseerd, problemen kunnen geven. Soms worden daarbij sterk afgeleide zaken gebruikt, zoals bij *Juglans regia*, waar problemen met het spinthout van *Juglans nigra* bij paarden werden opgevoerd. Waar zijn de gevaren van gedroogd walnootblad in een kruidenthee ooit gebleken? Nergens; integendeel zou ik zeggen (7), maar toch is dit product in Nederland verboden. Bij de vernieuwde lijst duikt *Withania somnifera* als verboden plant op met wetenschappelijk gezien discutabele argumenten.

4. Wat dan wel doen

Het belangrijkste staat al vooraan in de algemene levensmiddelenwet: geen onveilige preparaten op de markt brengen. Dit is de verantwoordelijkheid van de industrie. Op elk etiket zou moeten staan: heeft u geen hulp en wel last van dit product; meldt dit dan en STOP het gebruik. De NVWA weet vaak niet wat onveilig is. Dat komt omdat ze wordt gedwongen in te grijpen bij 'hypes' en geen backup zoekt bij echte, gewogen expertise, maar bij de toxicologie. Laten we toch de handen ineenslaan, geen hakken in het zand zetten en samen streven naar veiligheid door kwaliteit.

Hoe kunnen we culturele tradities respecteren EN de veiligheid bevorderen? Anders geformuleerd: wat is levensreddend, en waar begint overdreven betutteling?

Levensreddend zijn in elk geval: kwalitatief goede producten en goede informatie die beschikbaar voor alle consumenten. In het verleden is hierover in het ROW gesproken met het Belgisch systeem als voorbeeld. Dit stelt maximale gehalten voor de dagdosis aan bepaalde plantenstoffen en etikettevereisten bij zeer veel planten. Het lijkt dat het Nederlandse systeem daar langzaam naar toe evalueert. Of iets daarvan overdreven betutteling is of niet, dat dient in een maatschappelijk discussie met alle betrokken partijen te worden vastgesteld. Sommige mensen

vinden elke overheidsbemoeyenis te veel, voor anderen kunnen de regels nooit streng genoeg zijn. We hebben dat gezien in de Covid-jaren.

ADVIES IN HET KORT

Mijn voorstel is om geen planten als zodanig in verbodlijsten op te nemen. Wel kunnen voor bepaalde plantestoffen limieten en etikettevoorschriften bestaan, waarbij een maximum aan bepaalde stoffen in een dagdosis wordt vastgesteld. Hiertoe dient een kruidencommissie met brede expertise te worden opgericht (niet alleen toxicologen, maar ook farmacognosie, etnobotanie en praktische kruidenexperts), die deze lijst elk jaar evalueert en actualiseert. Met het oog op het algemeen belang kan deze commissie tevens elke keer als er weer in de media of in de politiek spektakel rond een preparaat is, haar deskundige visie geven.

REFERENTIES

1. De wet maakt een onderscheid tussen (genees)kruiden en specerijen. Dit is etnobotanische gezien nutteloos: wat wij specerijen noemen zijn in het land van oorsprong belangrijke geneeskruiden. En ze worden dat ook steeds meer in de andere landen waarin ze worden gebruikt. Denk aan kaneel, gember, cardamon, geelwortel, (heilige) basilicum, pepersoorten, knoflook, koreander, komijn, (ster)anijs, fenegriek, oregano, salie, karwei, rozemarijn, enz.
2. https://www.researchgate.net/publication/278850055_Toxicity_of_Nutmeg_Myristicin_A_Review
3. <https://www.rivm.nl/bibliotheek/rapporten/320011002.pdf> (onderbouwing 'verboden kruiden')
4. <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/87559129.2021.2015774#d1e441> (mosterdzaad en -olie samenstelling)
5. <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-31532-258.html>
6. <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=292236&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=5973263> (uitspraak op 13/11/2024 van het Europees Hof)
7. <https://ricerca.unich.it/retrieve/e4233f19-23a0-2860-e053-6605fe0a460a/Food%20and%20Chemical%20Toxicology%20%282017%29%20%20107%20554-564.pdf>